

روان‌شناسی خانواده (۷)

همسران برتر و آیین فرزندپروری

دکتر غلامعلی افروز

همسران برتر به درستی می‌دانند که هدف غایی تربیت انسان، رسیدن به "فلاح"^۱ و رستگاری است و برای نیل به فلاح^۲ (رشد و کمال مطلوب) و قرب به خدا می‌بایست همه وجود انسان جوانه بزنند.

خودشناسی، خداشناسی، برقراری ارتباط مؤثر و متقابل با دیگران، پذیرش مسئولیت اجتماعی و دستیابی به کفایت‌های حرفه‌ای و اقتصادی، از جمله اهداف تعلیم و تربیت است که می‌باید در بستر خانواده و سنگر مدرسه و در تعامل و پیوند با عرصه‌های فرهنگی - اجتماعی جامعه متحقق گردد.

همسران برتر به این نکته مهم ایمان دارند که برای حسن تربیت و شکوفایی استعدادها و رویش همه جوانه‌های وجود فرزندان می‌بایست در مراحل و دوره‌های مختلف رشد و در شرایط و موقعیت‌های گوناگون، به سه اصل با اهمیت و به هم پیوسته، عنایت خاص داشته باشند:^۳

با هم تفاوت‌هایی دارند و دارای هویت مستقل و شخصی خود هستند.^۲

● همسران برتر بخوبی واقفند که فرزندانشان نه تنها از لحاظ استعدادها و ویژگی‌های فردی با دیگران فرق دارند، بلکه از نظر قابلیت‌ها، توانمندی‌ها و خصیصه‌های درونی نیز دارای ویژگی‌های متنوعی هستند. به سخن دیگر، در بحث تفاوت‌های فردی که از مباحث اساسی روان‌شناسی است، دو مسأله مهم تفاوت‌های درون فردی و برون فردی مورد توجه است. وقتی که فرزندان را با دیگر همسالان او از نظر قد و وزن، استعداد و نمرات درسی و مهارت‌های اجتماعی و توانایی‌های هنری و حرفه‌ای مقایسه می‌کنیم، این نگرش ما در مقوله تفاوت‌های بین فردی (یا برون فردی) مطرح است، اما زمانی که تفاوت موجود میان توانایی‌ها و استعدادها درونی فرزندان را مورد توجه قرار می‌دهیم، از دیدگاهی واقع‌بینانه و تربیتی برخوردار هستیم و به مبحث تفاوت‌های درون فردی عنایت داریم و برآن تأکید می‌کنیم. از این رو، همسران برتر بیش از آنکه فرزند یا فرزندان خود را با دیگر همسالانشان مقایسه کنند، همواره توانایی‌ها، استعدادها، گرایش‌ها و رغبت‌های گوناگون ایشان را مدنظر قرار می‌دهند و به نقاط قوت و مثبت آنها توجه می‌کنند.

● همسران برتر، با بهره‌مندی از بینش و بصیرت تربیتی و اجتناب از توجه به ضعف‌ها، نارسایی‌ها و توانایی‌های اندک فرزندان در زمینه‌های تحصیلی، اخلاقی و رفتاری، همیشه به نقاط مثبت، توانمندی‌ها، قابلیت‌ها و رگه‌های مطلوب شخصیتی آنها، بیشترین توجه را مبذول می‌دارند و با بهره‌گیری از منابع قوت،

الف) شناخت ویژگی‌های زیستی، شناختی، روانی و اجتماعی فرزندان در دوره‌های مختلف رشد و تحول.

ب) تبیین نیازهای رشد جسمانی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی در مراحل رشد.

ج) اتخاذ مؤثرترین روش‌ها به تناسب رشد و تحول کودک و نوجوان، برای حسن تأمین نیازها، شکوفایی استعدادها و باروری خلاقیت‌ها.

در اینجا به منظور رعایت اختصار، با ذکر چند مثال به تشریح کاربرد این اصول در تعلیم و تربیت می‌پردازیم.

● همسران برتر بیش از دیگران به شناخت خصوصیات و قوانین حاکم بر نفسانیات کودکان و نوجوانان، تمایلات و گرایش‌ها، رغبت‌ها و استعدادها آنان در دوره‌های مختلف رشد علاقه‌مند هستند و همواره تلاش می‌کنند با بهره‌گیری از بهترین و مؤثرترین روش‌ها به وظیفه تربیتی خود جامه عمل بپوشانند.

● همسران برتر به نیکی می‌دانند که همه انسانها، اعم از کوچکترها و بزرگترها و زنان و مردان، به رغم نیازها و قابلیت‌های کم و بیش مشابه، از لحاظ ویژگی‌های جسمانی، توانایی‌های ذهنی، شرایط عاطفی و مهارت‌های اجتماعی با هم متفاوتند. چراکه خلقت الهی، خلقتی ویژه و استثنایی است و هر کودکی که پای به عرصه وجود می‌گذارد، از جهت جسمی و ذهنی و ظرفیت روانی، با همه کودکان و همسالان خود تفاوت دارد. از این رو دو نفر در جهان هستی یافت نمی‌شوند که از هر نظر مشابه هم باشند، حتی دوقلوهای یکسان نیز از نظر ژنها و کروموزم‌ها و نشانه‌های فردی

خاطر، همواره در اندیشه حلّ مسأله و تولید فکری تازه هستند.

بچه‌های خلاق، عموماً وضع موجود را بخوبی می‌بینند و به وضع مطلوبتر می‌اندیشند. کودکان و نوجوانان خلاق، با قدرت اندیشه خود می‌خواهند همه بن‌بست‌ها را بشکافند و دست در دست فرادهای روشن‌تر بگذارند.

کودکان و نوجوانان خلاق، والدینی فهیم، صبور، مهربان، مشوق و حمایتگر دارند.

● همسران برتر با اندیشه متعالی و خلاق خود می‌دانند که کساکش‌های خانوادگی، شتاب‌زدگی‌ها، اضطراب و افسردگی‌ها، ناامنی و بی‌اعتمادی‌ها، تنبیه‌ها، تهدیدها و تحقیرها، همه وهمه از آفات خلاقیت‌های ذهنی است.

● همسران برتر به این حقیقت واقف هستند که آینده جهان با اندیشه و تولیدات فکری، فرآورده‌های تازه علمی و فن‌آوری‌های برتر جوانان مبتکر و نوآور رقم می‌خورد. از این‌رو، همسران برتر همگام با مریبان بصیر و دوراندیش، همه هم خود را برای پرورش خلاقیت‌های فکری فرزندان خویش مصروف می‌دارند.

● همسران برتر می‌دانند که "کنجکاوی"

معمولاً به طور غیرمستقیم ضعف‌های احتمالی آنان را بر طرف می‌کنند، چرا که همه انسانها، پیوسته نیازمند تشویق، تأیید و تکریم هستند و از تنبیه، تکذیب و تحقیر شخصیت‌گریزانند.

● همسران برتر بر این باورند که مقایسه فرزندان خود با دیگر همسالان در زمینه‌های مختلف، ثمری جز دامن زدن به رقابت‌ها، آن هم گاه در شرایط نابرابر، در پی نخواهد داشت. به همین دلیل است که همسران برتر از سویدای دل طالب آند که فرزندانشان با همسالان خود رفیقی صمیمی و یاری شفیق و صدیق باشند و با خویشتن خویش، رقیبی سخت‌کوش و حریفی خستگی‌ناپذیر. چرا که انسانهای فهیم و بصیر و دانش‌طلبان متعهد و تلاشگر همواره در مسیر اعتلای وجود، خود را رقیب دیروز خویشتن و رفیق فردای خود می‌دانند.^۵

● همسران برتر، با شناخت ویژگی‌های ذهنی فرزندان خویش، بیشترین توجه را به خلاقیت‌ها و نوآوری‌های آنان مبذول می‌دارند. همسران برتر می‌دانند که کودکان و نوجوانان خلاق از بالاترین سطح بهداشت روانی و سلامت فکر برخوردار هستند و ذهنی فعال و شخصیتی پویا دارند.

کودکان و نوجوانان خلاق، با ذهنی "کنجکاو" و فکری سیال، پیوسته از تخیل فوق‌العاده، چهره‌گشاده، اخلاق خوش، توان مطلوب‌اندیشی و احساس زیبای مذهبی بهره‌مند هستند.

کودکان و نوجوانان خلاق، به دور از برتری‌جویی‌ها (بیست‌گرایی‌ها)، با منشی آرام، اعتماد به نفس قوی و احساس والایی از خودارزشمندی‌ها، با بی‌تکلفی و آسودگی

داشته، با توجه کامل به سخنان و سؤالات کودکان گوش جان فرامی دهند و تلاش می کنند با همفکری و تبادل نظر، پاسخ های مناسب و متناسب با توان ذهنی کودک ارائه نمایند. در پی چنین تعامل عاطفی - شناختی میان کودک و والدین، شاهد آرامش روان، رضایت خاطر، تقویت احساس خودارزشمندی و رشد و تعالی رفتارهای مطلوب فردی و اجتماعی کودک خواهیم بود. در اینجا تأکید بر این نکته مهم ضروری است که در برابر پرسش های کنجکاوانه کودک که اساساً صبغه عاطفی و شناختی دارد، هرگز نباید کلام خلاف واقع و به دور از حقیقت بر زبان آورد. چنانچه ارائه پاسخ صحیح به سؤال کنجکاوانه و ارزشمند کودک برای والدین مقدور نیست، بایسته آن است که ضمن تأکید بر اهمیت سؤال، تکریم شخصیت کودک و افزایش احساس خودارزشمندی و اعتماد به نفس وی، با کمال صداقت و در نهایت صمیمیت به او گفته شود: "سؤال شما خیلی مهمه، من باید خیلی فکر کنم تا جواب سؤال

خیمیرمایه خداجویی و بستر خلاقیت و نوآوری است و کلام و رفتار کنجکاوانه کودکان عموماً در سنین ۳-۴ سالگی و در کانون خانواده قابل مشاهده است. پدران و مادران فهیم همواره با چهره ای گشاده و رفتاری صبورانه به پرسش های کنجکاوانه کودکان خود پاسخ می گویند و این نیاز فطری شناختی و عاطفی آنان را به زیبایی ارضا می کنند. زمانی که سؤالات و رفتارهای کنجکاوانه کودکان و نوجوانان در خانه و مدرسه و توسط اولیاء و مربیان به گونه ای شایسته و بایسته مورد توجه خاص قرار می گیرد، و راه حل های مناسب ارائه می شود، زمینه تفکر مولد و ابداع و ابتکار و خلاقیت های ذهنی فراهم می گردد. لذا از مهم ترین ویژگی های کودکان پیش دبستانی حس "کنجکاوی" آنان است، و کودکان در این زمینه به برقراری ارتباط با بزرگترها و دریافت پاسخ های مطلوب ایشان سخت نیاز دارند. همسران برتر در جهت حسن تأمین این نیاز مهم، چهره ای گشاده و رفتاری مهربان و صبور

فرزندان خردسال ایشان، یعنی امام حسن و امام حسین علیهما السلام بر پشت وی سوار بودند و بازی می کردند.

● همسران برتر از آنجا که می دانند خمیرمایه شخصیتی کودکان اساساً در خانه و عمدتاً در پرتو یادگیری های مستقیم و غیرمستقیم مشاهده ای شکل می گیرد، با آمیزه ای از عطوفت و محبت و صبوری و استوار شخصیت، با آنان رفتار می کنند تا وجودشان برای یادگیری سنین دبستانی و اکتسابهای آموزشی کاملاً مستعد گردد. این قبیل کودکان به دور از هر گونه عقده های عاطفی، نگرانی های خانوادگی، مبرا از تعارض های روانی و با شوق و اشتیاق قابل ملاحظه، آماده آموزش پذیری و توسعه تجارب اجتماعی خود می گردند.

* * *

● همسران برتر به این حقیقت اذعان دارند که "سنین دبستان" از اهمیت فوق العاده برخوردار است. کودکان دبستانی عموماً در دوره تربیت پذیری به سر می برند (و عبد سبع سنین) و به الگوهای بزرگسال، همچون معلم، پدر و مادر و... توجه خاص میدول داشته، بیشترین تأثیرپذیری ایشان از رفتار و منش اخلاقی - اجتماعی بزرگسالان است.

از جمله ویژگی های کودکان دبستانی، احساس رضامندی از شرایط سنی و رشد عمومی خودشان است. به بیان دیگر، بچه های دبستانی عموماً سن خودشان را دوست دارند و محیط دبستان برایشان بسیار لذت بخش است. بچه های دبستانی، ذهنی فعال و جست و جوگر و مستعد یادگیری دارند. بچه های دبستانی با بهره مندی از اولین

شما را پیدا کنم. " یا " سؤال خیلی خوبه، من هم می خوام جواب اون رو بدونم، بهتره با هم پیش آقا یا خانم... بریم و از ایشان بپرسیم." و یا " برای پیدا کردن جواب سؤال شما باید به کتابخانه مراجعه کنم." در این صورت است که بچه ها راه تحقیق و جست و جو را می آموزند و از زبان های دریافت پاسخ های نادرست و احیاناً گمراه کننده و تشویش آور مصون می مانند.^۶

همسران برتر بخوبی می دانند که کودکان پیش دبستانی، به دور از غم ها و غصه ها، آزاد از رویارویی های ذهنی و فشارهای اجتماعی، برای خود دنیایی از نشاط و شادی و مهربانی می سازند. کودکان پیش دبستانی، نیازمند گرم ترین و پر نشاط ترین کانون خانوادگی و مهربان ترین و صمیمی ترین پدران و مادران هستند. بچه های پیش دبستانی دوست دارند و بدان نیازمندند که در آغوش نشاط و عطوفت و مهربانی ها جای گرفته، برگستره گیتی لبخند بزنند. به همین سبب، پیامبر بزرگوار اسلام صلی الله علیه و آله فرموده اند: "الولد سبع سنین، عبد سبع سنین و وزیر سبع سنین". فرزند در هفت سال نخست زندگی سرور و محبت طلب است، در هفت سال دوم حیات، آموزش پذیر است و در هفت سال سوم زندگی مشورت پذیر می باشد.

● آری، همسران برتر به درستی آگاهند که شاکله شخصیت فرزندان پیش دبستانی آنها بر مهرپذیری و محبت طلبی استوار است و بازی در اشکال گوناگون آن، بویژه در ارتباط با والدین، مهم ترین و با ارزش ترین فعالیت روزانه آنهاست. و با عنایت به این امر مهم است که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله بارها و بارها سجده های نمازشان را طولانی می کردند، زیرا

دارند.

بچه‌های دبستانی به معلمانی بصیر، دلسوز، مهربان، صبور، عاطفی، منطقی و واقف به روان‌شناسی مراحل رشد، روان‌شناسی تحول، فنون مؤثر تدریس و روش‌های تغییر و اصلاح رفتار و آشنا به مبانی نظری مفاهیم درسی نیاز دارند.

بچه‌های دبستانی دوست دارند که بهترین و نزدیکترین رابطه میان معلم و والدین ایشان به طور مستمر برقرار گردد و خانه و مدرسه اصلی‌ترین پشتوانه حیات علمی و اجتماعی آنها باشد.

بچه‌های دبستانی دوست دارند شاهد همانندى باورها و رفتارهای مذهبی و اجتماعی والدین و معلمان خود باشند.

● همسران برتر به نیکی می‌دانند آن‌گاه که نظام ارزشی خانواده و باورها و رفتارهای

تجارب رسمی اجتماعی، به راحتی مهارت‌های اجتماعی را فراموش می‌گیرند و برای مسؤلیت‌پذیری آماده می‌شوند.

● همسران آگاه و فهیم می‌دانند که دبستان، مهم‌ترین مقطع آموزشی و تربیتی است و تقویت زبان ملی، پرورش و تقویت حس کنجکاوی و قدرت تخیل کودکان، تقویت فعالیت‌های ذهنی و انگیزه‌های علمی، تقویت مهارت‌های اجتماعی و هدایت و تشویق رفتارهای مطلوب اجتماعی و پیشگیری از آسیب‌پذیری‌های اخلاقی و کژروی‌های اجتماعی در سنین نوجوانی و جوانی و ... می‌باید در مقطع دبستان و توسط مربیان دلسوز و آشنا به مبانی روان‌شناختی رشد و شخصیت صورت پذیرد. بنابراین تردیدی نیست که بچه‌های دبستانی به محیط آموزشی آرام، صمیمی، شاد و پرنشاط نیاز

نوجوانان و جوانان است و به دلیل همین ویژگی‌هاست که وجود ارزشمند و پربرکت آنان، قابلیت رایزنی و مشاورت می‌یابد. همان‌گونه که پیامبر خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ می‌فرماید: " وزیر سبع سنین"، فرزندان ما در هفت سال سوم زندگی شایستگی مشاورت و معاضدت فکری پیدا می‌کنند.

نوجوانان و جوانان با توانمندی‌های فکری و ظرفیت هوشی خود دوست دارند محیطی داشته باشند که با آرامش خاطر و به دور از هرگونه تشویش و دغدغه فکری، رشد ذهنی و خلاقیت‌های خود را به ظهور برسانند.

نوجوانان و جوانان خواهان آنند که با کاهش تدریجی وابستگی به خانواده، تکیه‌گاه امنی بیابند، و به همین دلیل عمدتاً گروه همسالان و دوستان را برای این مهم بر می‌گزینند، دوستانی که دست او را گرفته، یاور و معین وی باشند و یا خدای ناکرده، گاهی زاویه انحراف را برایشان ترسیم نمایند.

● همسران برتر، پدران و مادران دوراندیش، با اذعان به این حقیقت، با اتخاذ مناسب‌ترین شیوه‌های تربیتی و روشهای رفتار با نوجوانان، با تکریم شخصیت ایشان، برقراری رابطه‌ای محترمانه، دوستانه و رفیقانه متقابل و مستمر و به دور از هرگونه رابطه حاکمانه و آمرانه و اجتناب از رفتارهای پرخاشگرانه، تنبیه‌گرانه و تحقیرآمیز، اعتماد کامل فرزندان نوجوان و جوان خود را جلب نموده، در عین حفظ حریم ارزشمند پدری و مادری، به شایستگی جایگاه و منزلت بهترین دوست را برای ایشان می‌یابند. خوشا به حال پدران و مادرانی که با همه عزت و احترام مقام مادری و پدری، بهترین و صمیمی‌ترین دوست

مذهبی والدین همسو و تأییدگر نظام ارزشی حاکم بر مدرسه و باورها و رفتارهای مذهبی مربیان و معلمان مدرسه باشد، بچه‌ها به دور از هرگونه تعارض و دوگانگی احساس، با اطمینان خاطر، اعتماد به نفس و احساسی سرشار از ارزشمندی و با ذهنی خلاق و پویا، در کلاس درس و مباحث علمی شرکت می‌جویند.

* * *

● همسران برتر بخوبی می‌دانند که نوجوانی برهه‌ای پرتلاطم از زندگی پرفراز و نشیب انسان است. دوران نوجوانی از حساس‌ترین، آسیب‌پذیرترین و در عین حال ارزشمندترین دوران حیات انسان است.

نوجوان کسی است که از کودکی بریده، اما هنوز به دنیای بزرگسالان نیپیوسته است و همواره در اندیشه آینده و هویت اجتماعی خویش است. نوجوان برای عبور از این گذرگاه ناهموار زندگی نیازمند همراهان صمیمی، دوستان شفیق و حامیان صبور و مهربان است. نوجوان کسی است که دوست دارد باروی آوردن به اجتماع، حس استقلال‌طلبی خود را ارضا نماید و پایان دوره کودکی را رسماً اعلام کند. نوجوان می‌خواهد تصورات و تخیلات خود را جامه عمل بپوشاند و با انرژی سرشار و تفکر مولد خود جامعه را یاری دهد. نوجوان به دنبال تأیید و تصویب افکار و رفتار خود در گروهی است که می‌خواهد به آن بپیوندد.

دوره نوجوانی به لحاظ تحولات چشمگیر زیستی، ذهنی، روانی و اجتماعی، به مثابه تولد دوباره انسان است. توسعه علائق و انگیزه‌ها، گسترش افق‌های ذهنی، مطلوب‌اندیشی و آرمان‌خواهی، نکته‌سنجی و حساسیت نسبت به مسائل مختلف، از جمله ویژگی‌های

نوجوان و جوان خود هستند. در این صورت است که نوجوانان و جوانان از هرگونه آسیب‌پذیری‌های اجتماعی مصونیت می‌یابند و با آرامش روان و اعتماد به نفس قوی، مسیر پیشرفت تحصیلی و نوآوری‌های فکری و نیل به کمال شخصیت را می‌پیمایند. در یک کلام، همسران برتر، دوست محبوب، رفیق شفیق، همدم امین، محرم راز و تکیه‌گاه امن و استوار فرزندان نوجوان خود هستند.

واقع امر این است که افتخار دوستی پایدار والدین با نوجوان و جوانان به سهولت فراهم نمی‌گردد و یک شبه و چند روزه و یا در پی چند جلسه پند و اندرز و موعظه حاصل نمی‌شود. سرمایه اصلی چنین دوستی پایدار که تضمین‌کننده سلامت روان و تعالی شخصیت نوجوان و جوان و مصونیت آنها از آسیب‌های اجتماعی است، در طی سالهای رشد و تحول کودکان و نوجوانان، با صبوری و مهربانی، محبت و عطف، گذشت و ایثار، گشاده‌رویی، منطق و استواری و ثبات شخصیت والدین فراهم می‌گردد. به همین دلیل، شخصیت همسران برتر آمیزه‌ای است از مهر و محبت و منطق و استواری.

● همسران برتر، با مهر و محبت خود نیاز عاطفی فرزندان نوجوان خویش را ارضا می‌کنند و با رفتار منطقی و شخصیت مطمئن و استوارشان، نیاز آنها را به تکیه‌گاهی امن و اعتماد به نفس قوی تأمین می‌نمایند.

● مریبان محبوب کودکان و نوجوانان نیز بیشترین تأثیر را در شکل‌گیری شخصیت و دانش‌افزایی ایشان دارند. کودکان و نوجوانان به الگوهای محبوب بزرگسال، همچون معلمان محبوب و پدران و مادران "دوست"، بیشترین

توجه را دارند، بالاترین میزان تمکین و تبعیت‌پذیری را از ایشان نشان می‌دهند و با آنان همانندسازی می‌نمایند. بنابراین همان‌گونه که اشاره شد از مؤثرترین شیوه‌های تربیتی، تلاش در مسیر محبوب شدن در نزد مریبان است.

در یک بررسی پژوهشی^۷، این نتیجه به دست آمد که آن دسته از دانش‌آموزانی که مایل بودند در صورت اقتضاء راز دلشان را با پدر و مادر و یا معلم محبوب خود در میان بگذارند، عمدتاً از سالم‌ترین، متعادل‌ترین و موفق‌ترین دانش‌آموزان مدرسه به شمار می‌آمدند.

تردیدی نیست که راز و رمز توفیق والدین و مریبان در حسن تربیت فرزندان و شاگردان در

● معلمان برتر و برگزیده دانش‌آموزان نیز همیشه محبوب دل کودکان و نوجوانان هستند. معلمان برتر آنانی هستند که پیوسته با چهره‌ای گشاده و رفتاری عاطفی، پرمعنا و منطقی و بدون چشمداشت و منت، نیازهای دانش‌آموزان را که عمدتاً در قلمرو مدرسه، نیازهای روانی، عاطفی و ذهنی است، برآورده می‌نمایند.

● همسران برتر، برای تربیت فرزندان سالم و صالح، با نشاط و مسؤولیت‌پذیر، در امر رسیدگی به نیازهای زیستی، ذهنی، روانی و اجتماعی، تحصیل و تحقیق، تفریح و فعالیت‌های مطلوب و هدفمند فرزندان خود در حد توان و بضاعت خویش تلاش می‌کنند و کوچکترین توقع و چشمداشت و کمترین منتی ندارند. بر واضح است که فرزندان همسران برتر نیز بخوبی باور دارند و بر باور خود سخت مؤمن و پای‌بندند که بعد از عبادت خداوند منان، احترام والدین واجب‌ترین و ارزشمندترین رفتار است. به گونه‌ای که خالق سبحان، احترام، محبت و احسان به والدین را همراه و در کنار عبادت خود مورد تأکید قرار داده است: "وَقَضِيَ رِبْكَ الْاَتْعَبِدُوا الْاٰتِیَّهَ وَ بِالْوَالِدِیْنَ اِحْسَانًا وَ..."^{۱۱} - و پروردگارت فرمان داده که جز او را نپرستید و به پدر و مادر خود محبت کنید. هرگاه یکی از آن دو یا هر دوی آنها نزد تو به سن پیری رسند، کمترین بی‌ادبی به آنها روا مدار و بر آنها فریاد مزن! و گفتار لطیف و سنجیده و بزرگوارانه به آنها بگو."

و احسان و محبت به پدر و مادر، یعنی رفتاری همراه با گذشت و ایثار، صداقت، عدالت و مسروت و سخاوت. مولا علی علیه‌السلام می‌فرماید: "الاحسان محبت"^{۱۲}.

عصر حاضر، شناخت عوامل و زمینه‌های "محبوبیت" در نزد کودکان و نوجوانان و تلاش برای احراز چنین منزلت والایی است.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در بخشی از سخنان خود، در پاسخ به سؤال یکی از مسلمانان که پرسیده بود: "چه کنم که محبوب مردم باشم؟"، فرمودند: "اگر می‌خواهی مردم تو را دوست بدارند و محبوب دل آنها باشی، همواره بدون چشمداشت و منت به ایشان احسان کن و نیازها و حوائج آنها را در حد توان برآورده نما."^۸

● آری، همسران برتر به درستی می‌دانند که یکی از دعا‌های پیامبران الهی صلوات الله علیهم، معصومین علیهم السلام و مریبان بزرگ، همواره این بوده است که محبوب و مطلوب مردمان و مخاطبان خود باشند. و خداوند متعال نیز یکی از پادشاهای رسالت رسول خود را دوستی و محبت یاران قرار داده، به آن حضرت دستور می‌دهد که به مردم بگوید: "بگو از شما پاداشی نخواهم، جز دوستی یاران."^۹ همچنین خداوند متعال پادشاهان با ایمان و صالح و پدران و مادران و مریبان متقی و صبور را مودت و محبت قلبی مردم قرار داده، می‌فرماید: "اِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصَّالِحٰتِ سَجِیْعٌ لِّهٖمُ الرَّحْمٰنُ وَاٰتٍ...^{۱۰} - به درستی آنها که ایمان آورده، عمل شایسته کنند، خدای رحمان محبت ایشان را در دل مردمان قرار دهد.

● و همسران برتر، اینس بندگان ناب پروردگار، به این حقیقت ایمان دارند که از برجسته‌ترین اعمال شایسته، تربیت فرزندان صالح، خلاق و خداجوست. از این رو همسران برتر، همواره محبوب دل فرزندان و خویشان و نزدیکان و آشنایان خود هستند.

فرزندان، تأیید و تشویق و تکریم شخصیت ایشان، احسان و محبت و تلاش در حسن تأمین نیازهای آنها در مراحل مختلف رشد و بدون هرگونه چشمداشت و منت، و گشاده‌رویی و صبوری در این طریق است. و بدین ترتیب همسران برتر محبوب دل فرزندان خود می‌گردند و با مشاهده تبعیت‌پذیری و رفتار محبت‌آمیز فرزندان، بذر محبت آنها را در صفحه دل خویش با رحمت الهی بارور می‌سازند. بیان این نکته نیز خالی از لطف نخواهد بود که همسران برتر، بدین لحاظ به صفت برتری مفتخرند که همیشه لباس یکدیگر زبان قدردانی و سپاس، تکریم وجود همدیگر و با منش استوار و شخصیت متعالی خود، بیش از هر کلام و اقدام تربیتی، مهم‌ترین گام را در جهت ارائه عملی رفتارهای مطلوب الگوهای بزرگسال به فرزندان خود، برمی‌دارند.

چنین مشی و شیوه تربیتی بر همسران برتر مبارک باد. زهی سعادت و زهی افتخار.

احسان یعنی محبت. "و من احسن الی الناس استدام فیهم المحبه". هر کس به مردم احسان کرد، محبت آنها را برای خویش مستدام داشت.

آری، خالق منان و پروردگار سبحان، در حسن روابط میان مردمان، بالاخص والدین و فرزندان بر این معنا امر فرموده‌اند که با احسان متقابل، بذر محبت خویش را در دلهای یکدیگر قرار دهند. به همین دلیل، همسران برتر با احسان مستمر و رفتار محبت‌آمیز خود به فرزندان (بدون چشمداشت و منت) و تکریم شخصیت آنها، محبوب دل کودکان و نوجوانان خود می‌شوند و فرزندان همسران برتر نیز با احسان و محبت به والدین و با گشاده‌رویی و کلام پرمهر و صفا در مقابل آنان، محبت خویش را در قلوب پدر و مادر مضاعف نموده، همیشه محبوب دلها آنها خواهند بود.

و کلام آخر اینکه، اساسی‌ترین شیوه تربیتی همسران برتر، توجه و تأکید مستمر بر قابلیت‌ها، توانمندی‌ها و ابعاد مثبت رفتارهای

پی‌نوشت‌ها:

- ۱- قولوا لاله الا الله تفلحوا (رسول خدا صلی الله علیه و آله) - قد افلح المؤمنون (سوره مؤمنون، آیه ۱)
- ۲- فلاح از کلمه "فَلَحَّ" ریشه گرفته است. فلاح یعنی: برید، جدا شد، جوانه زد.
- ۳- برای آشنایی بیشتر با این سه اصل مهم تربیتی، می‌توان به کتاب "روان‌شناسی و تربیت کودکان و نوجوانان"، تألیف نگارنده این مقاله، از انتشارات سازمان مرکزی انجمن اولیاء و مربیان مراجعه کرد.
- ۴- خداوند متعال در قرآن کریم، سوره نوح، آیه ۱۴ می‌فرماید: "و لقد خلقکم اطواراً". همانا شما را گوناگون آفریدیم و در سوره قیامت، آیه ۳ می‌فرماید: ایحسب الانسان ان نجعم عظامه، بلی قادرین علی ان تسوی بنانه " - آیا انسان می‌پندارد که ما به روز قیامت نمی‌توانیم استخوانهای پوسیده‌اش را جمع کنیم و به شکل اولش برگردانیم؟ آری، نه تنها ما بر این قادریم، بلکه سرانگشتان هر کس را نیز مشخص می‌نماییم. در حقیقت یکصدواندی سال بیش نیست که